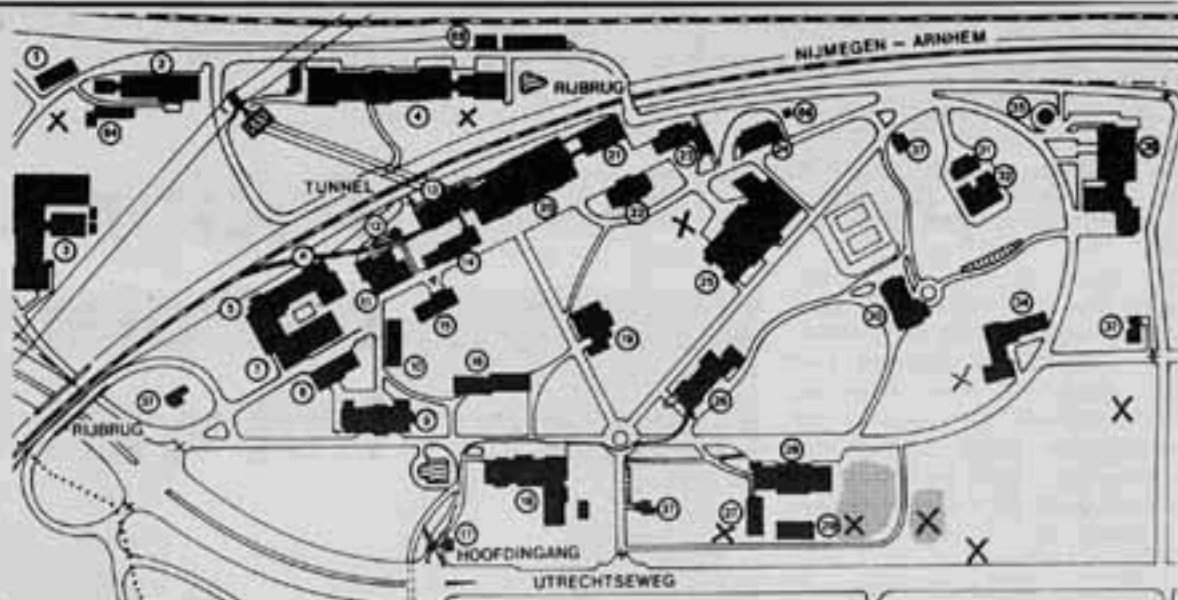

Het vervolg van een
afvalschandaal

Zeven nieuwe vuilkuilen in de Kema-tuin

De zeven nieuwe stortplaatsen in de Kema-tuin zijn aangekruist; de twee door de Kema toegegeven vuilkuilen zijn gerasterd

Het KEMA-bedrijf in Arnhem kan binnenkort haar radio-actieve afval opgraven, verpakken en in zee storten. Staatssecretaris Lambers-Hacquebard besloot vorige week het bedrijf een dergelijke vergunning te geven. Daarmee lijkt de finale bereik van wat inmiddels de KEMA-affaire is gaan heten. Echter, niets is minder waar. Een ex-stagiaire van de KEMA vertelde aan medewerkers van De Groene dat er nog zeker zeven niet geregistreerde stortplaatsen zijn.

De heer E. J. Nijhof liep tijdens zijn HTS-opleiding drie maanden stage op het hoogspanningslaboratorium van de nv KEMA. In die periode van begin februari tot 30 mei 1968, maakte hij meestal in de middagpauze een wandeling over het

KEMA-terrein. „Als de weersomstandigheden het toelieten”, aldus Nijhof. „Het viel mij op dat op verscheidene plaatsen op het terrein afvalkuilen waren gegraven. Sommige schaars afgedekt met wat zand, sommige in 't geheel niet. Bij een paar kuilen waren afvalprodukten zichtbaar welke gebruikt waren bij natuur en/of scheikundige proeven. Handschoenen, reageerbuisjes, kolven, diverse soorten flessen.”

Nijhof tekende een kaartje waarop hij negen plaatsen aangaf, waar hij kuilen van nabij heeft gezien. Twee van de kruisjes die Nijhof aanbracht op de kaart, vallen in het gebied dat de KEMA straks gaat afgraven. De rest daarbuiten.

„Zeven kuilen? Zeven kuilen?” KEMA voorlichter Van Wijk is duidelijk verbaasd als hij het kaartje onder zijn neus krijgt. „Maar als iemand op een beetje redelijke gronden kan vertellen, daar ligt

afval begraven nou dan graven we het op. Maar waarom komt die man nu pas? Want dat verbaast mij in hoge mate. Ik vind dat heel ongehoorzaam. Het is al lang in discussie en komt-le pas dit moment.”

Zes miljoen

Zes miljoen kost het opgravingsplan van de KEMA voor het opruimen van het radio-actief afval uit de eigen tuin in Arnhem. Zes miljoen, maar geen enkele garantie dat straks al het radio-actief vuil weg is. Geen enkele garantie dat straks bekend is wat de KEMA zoal in de grond heeft gestopt.

Tweëntwintig kuilen heeft de KEMA in kaart gebracht. Gestueerd in de vrijwel onmiddellijke nabijheid van het natuur- en scheikundig laboratorium op het terrein. Die tweëntwintig kuilen gaat men leeghalen onder het toezien oog van TNO, het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid en de arbeidsinspektie.

Nijhof meldde zich bij de heer Bax, een ex-werknemer van de KEMA wiens zoon destijds met het afval

speelde en in 1979 op 21-jarige leeftijd overleed aan kanker. Nijhof ging niet naar de KEMA-directie omdat hij niet geloofde dat het zou helpen.

Maar er zijn ook anderen die twifelen aan de volledigheid van de door de KEMA opgegeven lokatie van het afval. De heer Bax woonde vlakbij de geregistreerde stortplaatsen op het terrein en hij meent dat het vervuilde gebied naar het noorden groter is. De heer Van Duinkerken is tuinman bij de KEMA. Dat was zijn inmiddels overleden vader ook. Beiden waren belast met het begraven van afval. De jongste heeft de meeste van de geregistreerde gaten gegraven en kuil 21 en 22 werden met een graafmachine geschept. „Welke kuilen - en waar - heeft mijn vader dan gegraven?”, vroeg Van Duinkerken aan de heer Van de Lugt, de opsteller van het opgraafplan. Hij kreeg geen antwoord. Op aanwijzingen van Van Duinkerken heeft de KEMA een keer een opgraving verricht, maar men vond niets en liet het daarbij.

Ter voorbereiding van het gesprek

heeft voorlichter Van Wijk nog eens collega's geraadpleegd: „Ik ken ze vrij goed en ik heb gezegd: vertel het in godsnaam aan mij, de vraag blijft natuurlijk wat ik daar van maak. Ik wil het zelf weten, ik wil er niet op onderuit gaan. Want ik kan me voorstellen dat als je op het kernreactorlab werkte, dat het handiger was om het naast de deur te zetten. Maar iedereen beweert bij hoop en laag dat elders op het terrein niet gestort is.”

— Op het kaartje van Nijhof staat een niet officieel geregistreerde kuil, pal naast het kernreactorlab.

Van Wijk: „Ja, maar god, weet je wat het is, d'r is hier ook gewoon vaak vuil begraven op het terrein. Hoewel dat zelfs bedenkelijk is.”

— Nijhof zegt duidelijk wat hij gezien heeft en dat is geen kantoorafval, vrezes toe.

Nogmaals, ik weet niet wat ik er mee aan moet hoor. Hij moet zich maar melden. Wat voor discipline had die man nou? Is het iemand die een beetje thuis is op dat gebied? Die op een afstand kon zien waar dat vandaan kwam?

— Hij heeft langs de rand van die kuilen staan kijken. Je hoeft ook niet zo verschrikkelijk veel gestudeerd te hebben om kolven en handschoenen te herkennen.

Het is zo onlogisch, want ook het gewone afval kon je in bakken stoppen.

Nulenergiereaktor

De KEMA is in het verleden - zacht uitgedrukt - nooit zo'n openhartig instituut geweest. De hele afvalaffaire is van buitenaf aangezwengeld door ex-werknemers, actiegroepen

WOORD
VERVOLGD

en de pers. Over de ligging en het aantal stortplaatsen blijven vraagtekens staan, zo ook over de inhoud van de kuilen. Uit een schatting na steekproeven en een opgave van de KEMA staat over de inhoud in de rapporten vermeld:

„Naast tientallen kilo's thorium-232 en uranium-233, ook strontium-90, cesium-137 en cobalt-60." De KEMA ontkent dat besmette onderdelen van de twee reaktoren (de nul-energiereaktor en de KEMA Suspensie Test Reaktor) waarmee gewerkt is, tussen het afval terecht is gekomen.

Tuinmannen vertelden ons dat zij in de kuilen 21 en 22 grote aluminiumkisten hebben gezien. Een van beide had boven een van de kisten in de onbedekte kuil nog zitten poepen.

Van Wijk vraagt het even nu. Dat waren lekbakken, geen kisten. Die dingen onder de nul-energiereaktor om olie, of wat dan ook op te vangen als er iets zou lekken.

- Een onderdeel van de nul-energiereaktor dus.

Nou ik vind het best als u dat zo wilt noemen.

- Wij hebben met professor Fast gebeld en hebben hem verteld van lekbakken voor de opvang van 'olie afzo'. Zodra er 'afzo' in opvangingen tardt, dan is er volgens hem sprake van hoogradio-actief materiaal.

Ja, nee, ik heb die olie als voorbeeld genoemd. Het wil helemaal niet zeggen dat die bakken radio-actief besmet waren. Er kan wel iets gelekt hebben en dan moet je er rekening mee houden dat die bakken besmet zijn en om die reden zijn ze in de grond gestopt. Ze pasten niet in vaten, daarom wilde het Energiecentrum Nederland in Petten ze niet hebben.

- Waarom werden ze niet in stukken gezaagd?

Omdat het in die tijd niet de gewoonte was om in stukken te gaan zagen en dan...

- Dat was niet omdat het risico te hoog was om er in te gaan zagen?

Het was niet nodig. Bovendien praten we nog steeds over licht besmet radio-actief afval.

Geen besmette onderdelen van de reaktoren in de kuilen, maar wel lekbakken waarover tot afgelopen maandag niets bekend was.

Eerst heet het 'niet besmet', even later: 'rekening mee houden dat ze besmet zijn'.

Bij de steekproeven van het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid (RIV) in januari 1979 zijn een aantal kuilen leeggehaald om op inhoud te onderzoeken. Daarbij was ook kuil 21. De lekbak, die de tuinmannen in deze kuil hebben gezien, is niet gevonden door het RIV. Van Wijk verklaart dat de kuil niet helemaal is leeggehaald. Even later: „Die lekbakken kunnen ook allebei in 22 hebben gelegen."*

- Volgens de tuinmannen niet.

Oh, dat kan wel, dat kan wel.

- Dat weet u niet?

Uh... Nee. Ik vind het ook niet zo interessant of ze in één kuil liggen of in twee.

Interessant of niet, opnieuw blijkt hoe slordig men bij de KEMA is. Toch niet zo kleine onderdelen van de nul-energiereaktor met een oppervlak van elk 1 bij 1,40 meter verdwijnen onder grond. Maar men weet niet eens waar, en men vermeldt ook nergens dat die dingen onder de grond zitten. Totdat iemand met een verhaal op de proppen komt.

Houten kisten

Een ander verhaal: Een voormalig werknemer heeft ten tijde van de afbraak van de nul-energiereaktor in 1977 zo'n zes houten kisten gezien bij het fietsenhok naast het natuur- en scheikundig laboratorium. Een collega waarschuwde hem uit de buurt te blijven omdat het gevaarlijk kon zijn.

Van Wijk: Dat zal wel een grap zijn geweest. Die maken we wel meer. Iedereen heeft me hier verteld dat als daar houten kisten hebben gestaan, die geen fluit met radio-ak-

tief materiaal te maken kunnen hebben. Ik acht dat ook onmogelijk in die tijd. Er werd daar ook helemaal niet met dat soort materiaal gewerkt.

- Het zou om onderdelen van de nul-energiereaktor gaan.

Maar dan zijn dat niet-besmette onderdelen geweest. In Dodewaard zit ook een hoop materiaal dat niets met het nukleaire deel te maken heeft, dat kun je gedomonteerd ook rustig buiten zetten.

Van de kerncentrale in Dodewaard kun je zeggen dat bijvoorbeeld de turbines in het niet-nukleaire deel zitten. De nul-energiereaktor is echter een klein apparaat van enkel kubieke meters. Dat kan niet anders dan in zijn geheel als nukleair beschouwd worden.

Het afval dat inmiddels is gelokaliseerd en vermeld staat in het afgraafplan van de KEMA kan gelukkig binnenkort uit de grond worden gehaald. Vertraging van die plannen zou zeer ongewenst zijn in verband met juridische vergaring van eventueel gepleegde strafbare feiten en omdat dit de meting van de meest belastende stoffen bemoeilijkt. Gezien de onduidelijkheid ten aanzien van de inhoud van de kuilen, zouden de metingen alle soorten straling moeten betreffen. Niet alleen de beta- en gammastraling, zoals gepland, maar ook de alphastraling. Dit om duidelijk te maken welke radio-actieve stoffen begraven zijn. Bovendien zou er nu een nieuw onderzoek moeten komen naar nog niet geregistreerde stortplaatsen op het terrein.

HARRY WIJNBERG
JAN WESTERHOF